

slovy: „Čeští kluci to dělají za peníze“ (l.c.). Kromě hraného amatérismu se ovšem objevují i amatéři skuteční. Ryze amatérské stránky jako Xtube zobrazují na okraji stojící maskulinity: těla nespňující klasické estetické normy. Obecně je pro ně typické porušení pravidla maximální viditelnosti, řada věcí se odehrává jaksimimo centrum pozornosti, takže divák má pocit, že něco téměř viděl, či vidět mohl (s. 186). Amatérská pornoprodukce se s profesionální někdy prolne, na důkaz čehož autor jmenuje Maverick Men, dvojici mužů, kteří svou produkci zahájili jako amatéři na serveru Xtube, odkud ale postupně přešli ke komerčním aktivitám (s. 190).

Mercer se, po mém soudu víc než vhodně, zdráhá připojit se k feministické či antifeministické kritice pornografie. Oba tyto proudy by totiž nebyly právě k věci, začneme-li mluvit o pornografii pro gaye, především ale pro něj porno není problémem, ale běžnou součástí společnosti. O vhodnosti takového východiska lze jistě z morálního hlediska pochybovat, Mercer však s morálkou v sexualitě nepočítá, je pro něj pouhým přežitkem, na jehož místo nastoupil trh a osobní volba. Nepočítá proto s maskulinitou konzervativní, stydlivou a pornografickým manifestacím se vyhýbající, což je bezesporu nemoudré. I když totiž „spotřeba“ gay pornografie mezi heterosexuály stále stoupá (viz M. J. Downing a kol., „Sexually Explicit Media Use by Sexual Identity.“ *Archives of Sexual Behavior* 2017, 46: 6), i když homosexualita přestala být předmětem ostrakizace, dokonce i když tradicionalisty odkážeme mezi pokrytce, řady mužů se zřejmě vůči Mercerem popisované maskulinitě ostře vymezí.

I přes tyto výhrady je *Gay Pornography* knihou zajímavou. Od jiných, nedávno

vydaných prací o současných maskulinitách se liší především svým přístupem: odstupuje od ortodoxního zobrazení heterosexuální mužnosti, kterou jaksimokrajeově doplňuje mužnost či zženštilost homosexuální. Je navíc první prací svého druhu a hned prací, která překračuje žánr *gay porn studies* a odvážně se věnuje ikonografii maskulinit v pop kultuře obecně.

Jan Koumar

**Ondřej Daniel: *Násilím proti „novému biedermeieru“.*
*Subkultury a většinová společnost pozdního státního socialismu a postsocialismu***

Pistorius & Olšanská, Praha 2017, 178 s.

V knižní produkci Centra pro studium populární kultury se vedle práce Jakuba Machka, zkoumajícího počátky populární kultury v českých zemích, hlásí o pozornost i problematika nejnovější české historie. Kniha Ondřeje Daniela má ambice přinést jednak nové shrnující poznatky především o polistopadových subkulturách či aktivistech, dále se snaží nalézt širší souvislosti těchto skupin s výzkumem dějin pozdního státního socialismu a následné ekonomické a společenské transformace. Subkultury jsou přitom interpretovány jako narušovatel nové společenské transformační atmosféry, přičemž jejich projevy již měla stimulovat společnost předlistopadová.

„Nový biedermeier“ v podání Ondřeje Daniela označuje jednak období posledních let státního socialismu a raného

postsocialismu (chápané jako tzv. dlouhé trvání dle Fernanda Braudela), ale především diskurs „konformismu a privatizace veřejného života ve společenské sféře,“ který spojoval většinovou společnost po celou tuto dobu bez ohledu na změnu vládnoucího režimu a ideologie. Subkultury jsou nahlíženy prizmatem násilí, díky němuž měly ambice tento konformismus narušovat, navíc znamenají svým způsobem diskursivní prostor mimo étos „vítězů a poražených“ transformace. Pro doložení této hypotézy čerpá Daniel poměrně rovnoměrně z oficiálních zdrojů, rozhovorů s pamětníky i z materiálů samotných subkultur. Teoretický základ tvoří podle očekávání klasická subkulturní studia vzešlá z birminghamské školy, Daniel se však neváhá vrátit ani k chicagské škole při teoretizování delikventních projevů mládeže, pro svůj vlastní analytický obrat „autonomie od politiky“ pak čerpá inspiraci z i tekutých vod postsubkultur.

Rané *rave parties* a techno se tímto způsobem měly dle Daniela skutečně vyznačovat, a to bez ohledu na morální paniku spojovanou s konzumací drog, oblíbenou záminkou k represím, které však byly v devadesátých letech proti těmto „kmenům“ překvapivě mírné. Jinak tomu mělo být u policejního zásahu v žižkovském punkovém klubu Propast, který již pomalu upadá v zapomnění, třebaže intenzitou a *de facto* vylhanou záminkou (drogy se na místě nenašly) se jednalo o nejviditelnější útok na hudební subkulturu od listopadu 1989. Ani tento útok však neměl změnit směřování značné části klubové (taneční) scény k autonomii od politiky. Podobně vyznívá i scéna svým způsobem protichůdná klubové kultuře – taneční zábavy, u nichž dle Daniela prakticky

vymizely násilné konotace z doby pozdního státního socialismu a v současné době se v nich mísí jak nostalgie, tak i nadšení nové mladé generace.

Podobně ambivalentně z knihy vychází i black metal, který sice vyrostl za morální paniky způsobené článkem „Kult násilí a smrti. Proč?“ Ladislava Urbana z *Rudého práva*, ovšem v podstatě nijak nezměnil pozici metalové subkultury v pozdních osmdesátých letech, jež se svým způsobem vyhnula větším problémům se socialistickými autoritami. Polistopadová společnost posléze i nově, ale nikoli masově se šířící satanismus spojovaný s touto subkulturou příliš nedemonizovala. S výjimkou několika NSBM kapel tak black metal – ani metalové scéna jako celek – kromě provokativní estetiky nový *biedermeier* nenarušoval. Jako násilný element socialistické i kapitalistické společnosti naopak přetrvávali fotbaloví chuligáni, jejichž výstřelky ovšem často zastínili rasističtí *skinheads* (tyto skupiny se však prolínaly a prolínají) a na druhé straně barikády i *hardcore/anarcho-punkeři*, případně *anti-globalizační aktivisté*, kteří se dočkali asi nejtvrďší represe.

Politické subkultury a jejich násilné projevy dle Daniela dokázaly atakovat nový privatizovaný *biedermeier*, transformační žurnalistice ani bezpečnostnímu aparátu se nepodařilo tyto střety zcela vytěsnit. Jak ovšem na druhou stranu připomíná, názory některých subkultur se překrývaly s většinovou společností, *skinheadi* svým způsobem poskytovali alibi většinové společnosti, jejíž rasismus rozhodně nelze bagatelizovat (svědčí o tom i komerční úspěch skupiny Orlík). Podobně i individualistický étos satanismu mohl jít ruku v ruce s diskursem transformace.

Vzhledem k tomu, že v aplikaci postupů klasických subkulturních studií na bývalý východní blok zůstává stále řada mezer, je kniha Ondřeje Daniela výraznou hodnotou. Cenné je, že bravurně zpracovává teorie subkultur a sociální dějiny osmdesátých a devadesátých let 20. století, především v souvislosti s transformačními diskursy. Lehkou vadou na kráse pak může být fakt, že autor i jeho kolegové z CSPK již značnou část materiálu publikovali v jiných dílech.

Jiří Almer